

8 libara, ili 174 libre, kasnije u drugoj polovici 17. vijeka i u 18 vijeku 125 forinti na godinu

Zapisnici veprinačkoga suda pokazuju nam, kako su se praktično provodili zakoni (statuti) istarskih gradova ili općina, stoga i držim, da bi ih valjalo što prije izdati tim više što sam ih ja za štampu priredio.

Za sada su izašli samo zapisnici veprinačkoga suda od g. 1589.—1591. u Vjesniku kr. zem. arkiva za god. 1914. od mene.

8. Bravarski zakon i neki poslovi Glavotočkoga samostana na otoku Krku.

Među glagolskim rukopisima, koji se nalaze u arhivu samostana sv. Mihovila (prije sv. Ivana) u Zadru namjerio sam se na bravarski zakon, koji je vrijedio na otoku Cresu, košto i na nekoliko pravnih posala Glavotočkoga samostana na otoku Krku. Ovaj je zakon prepisan valjda samo u izvatku u jednu bilježnicu (kvadirnicu) franjevačkoga samostana u Glavotoku god. 1538., u koju su si zabilježili sve, što se je ticalo njihovih koza i ovaca ili njihove male živine. Držim, da je ovaj zakon postojao i mnogo prije god. 1538. i da je forma ovoga zakona bila drukčija i potpunija no ona, u kakovoj se nalazi ovaj zakon u rečenoj franjevačkoj kvadirnici. Kako se je ovaj zakon pro-vađao, naročito kako su glavotočki Franjevci odabirali svoga bravara, kako su pravili račun sa bravarom o svojim živinama i kako su dali svoje ovce strići u samostanu, pokazuju razne bilješke u spomenutoj franjevačkoj kvadirnici.

U istoj franjevačkoj bilježnici zanimiv je popis zemljišta, koja su pripadala Glavotočkomu franjevačkomu samostanu. Iz ovoga popisa zemljišta razabiremo, da su imali ustanovljivati medaše tako zvani rotnici, t. j. zaprisegnuti ljudi, a ti su se odabirali između bivših sudaca, vijećnika i islužjenih knezova (općinskih upravitelja ili načelnika). Ovakovi su popisi zemljišta bili potrebiti, jer nije bilo gruntovnih knjiga. Svoja zemljišta obrađivahu Franjevci sami ili ih davahu u zakup pojedinim ljudima. Zanimivo je jošte, da su Glavotočki Franjevci uzimali na svoja zemljišta, koja nijesu mogli sami obrađivati, kmetove. Kmetovi su dobivali neka zemljišta (vinograde i druge zemlje) i živinu. Od cijeloga prihoda morao je kmet davati samostanu jednu trećinu, dočim je rad bio posvema kmetov. Osim zemljišta dobio bi kmet od samostana par volova, s kojima je mogao

raditi (orati) sebi dva tjedna, a treći samostanu. Hraniti volove morao je dakako kmet. Ako su bili Franjevci nezadovoljni sa svojim kmetom, t. j. ako su ga zatekli u kakvoj pogriješi, mogli su ga odmah otpustiti.

9. Pravila bratovština.

Bratovštine u hrv. narodu osobito u Istri, Dalmaciji i po hrv. primorju bijahu vrlo znameniti faktor. Sve te bratovštine imaćahu u prvom redu svrhu nabožnu, ali uz tu glavnu, a često puta i prividnu svrhu imale su u pravnom i u društvenom životu hrv. naroda tečajem više vijekova i druge vrlo znamenite funkcije. U bratovštinama usredotočio se sav društveni i pravni život osobito nižih slojeva naroda ili pučana. One su imale i svoju sudsku, administrativnu i legistativnu vlast. Stoga su se u njima redovno dizale razne pučke bune protiv gospode, kojoj je uvijek pogodovala u Dalmaciji i Istri mletačka vlada.

Bratovštine gospode razlikuju se od bratovština pučana; one prve držale su se uvijek svojih vjerskih propisa, dočim su druge poprimale sve to više svjetovni karakter. Bratovština bilo je osobito u Istri i Dalmaciji vrlo mnogo, dapače u jednom te istom mjestu po nekoliko.

Bratovštine razlikovale su se i po svojim članovima, u nekim su mogli biti članovima samo svećenici, u drugim svećenici i svjetovnjaci, a u trećima samo svjetovnjaci, dočim su svećenici bili samo izabrani funkcionari. Sve te bratovštine imale su i svoja pravila, koja su bila u Istri i Dalmaciji redovno napisana talijanskim jezikom radi mletačke gospode, koja su nad bratovštinama nadzor vodila. Danas poznamo pravila hrvatskim jezikom napisana samo iz 5 mjesta u Dalmaciji (iz Zadra, Biograda, Zlarina, Trogira i Poljica), a od ovih su ona iz Biograda napisana glagolicom, a ona iz Poljica ćirilicom (bukvicom), koju Poljičani nazivlju glagolicom, dočim su ostala napisana latinicom. Sa otoka Krka nalazimo glagolicom napisana pravila sv. Duha iz Baške u 18. glavi kvadirne, koja se čuva kod župnika V. Premude na Vrhcu na otoku Krku. Iz Istre nalazimo pravila u kvadri oltara sv. Roka u Boljunu.

Ona iz Biograda jesu pravila bratovštine uznesenja blažene djevice Marije. Počinju sa 15. augustom 1720. Rukopis ovih pravila čuva se u zemaljskom arhivu kod c. kr. namjesništva za Dalmaciju u Zadru. Osim ovih pravila nalaze se u istom rukopisu različiti dodaci i odluke, koje se tiču ove bratovštine, košto i popis braće. Popis braće pisan je je do g. 1790. glagolicom, a od g. 1790.—1821. latinicom. Na str. 25. ovoga rukopisa nalazi se u latinskom jeziku potvrda